

DOOR KAREL HOEKENDIJK

Een gure regenavond in November. De natte straten vol afgewaaide herfstbladeren, de pleinen leeg en ongezellig. Echt zo'n hollands najaarsbeeld. Kilte, nattigheid, griep! En inééns, het schilderij!

In een etalageraam van een kunsthandel stond, in een schemerige hoek, beschenen door een klein lijstlampje, 'n zonnig beeld ergens uit Zuid-Italië. Een wit kaartje eronder, waarop „Amalfi” en een niet uit te spreken naam van een Russische schilder. En wát voor een schilderij!

Het stelde een stad voor tegen een steile berghelling gebouwd, een opeenstapeling van huizen in rose, zachtgroen, oker, blauw, geel, in schilderachtige onregelmatigheid terrasvormig gegroepeerd tegen begroeide berghellingen aan. Tussen de blanke huizen stonden décoratief hoge, donkere cypressen. Op de voorgrond, op het smalle kiezelstrand getrokken, vissersboten, houten sloepen, ook alweer kleurig in rood en blauw en groen. Een enkele lag gereed ter uitvaart, het rode zeil, driehoekig, gehesen. De zee van het

prachtigste emailblauw omspoelde de boeg, waarop een heiligenbeeld was gebeeldhouwd ter bescherming tegen storm en nood. En boven dit alles een stralend blauwe lucht met rozige morgenwolken. Wat een heerlijke stad en hoe is dit alles met liefde en „geest” geschilderd!

We stonden lang te kijken zo, vergetend koude en regen. We gingen toen huiswaarts met een zachte pijn van verlangen in onze borst, naar die zonnige, lachende wereld daarginds. En konden het niet vergeten! Ja, wat een schilderij kan doen.

— — — — —
 'n Half jaar later, Mei 1935. Zuid-Italië. Op de beroemde straatweg Sorrento—Amalfi gaat een wandelaar met 'n rugzak over de schouders. Hij stapt de prachtige kustweg af, die — en terecht — de schoonste van Europa wordt genoemd. Eenzaam is het hier, geen blad ritselt in de trillende middagwarmte, geen vogel laat zich horen. Hij is de bergen overgekomen van Sorrento en is nu aan de straat boven langs de zee. Links van hem, steil omhoog, de imposante, naakte rotsge-

vaarten, die òptorenen tot diep in het zonnige blauw. Honderden meters hoog de sombere dreiging van steigerende bergen boven zijn hoofd. En aan de andere zijde van de weg, achter een lage stenen balustrade, de duizelingwekkende diepte. Hier storten de rotsen zich steil en roekeloos in de grimmige ravijn, waar de zee klotst en kookt. Daar diep onder me hoor ik zwak het geluid van de branding, die met de eeuwen wonderlijke grotten en holen weggevreten heeft in het harde steen. De kleuren zijn prachtig. Het water van boven gezien is groen, smaragd-groen tot vert-veronese en verderop gaat de zee gloeien van blauw, azuur, turkoois tot korenbloemblauw. En weer verder worden de tinten fijner, opaal, paarlmoer tot het alles verdroomt in het tere blauw van de lucht, die het alles overkoepelt. De bergen zijn geheel anders dan in het Noorden, waar de glooiingen begroeid zijn met olijvenbomen en wijngaarden. Hier doen de grimmige rotsformaties denken aan de Pyreneeën, nog meer aan de Dolomieten met hun pieken en toppen van brokkelend steen.

O, daar zo geheel alleen te lopen tussen die gigantische silhouetten, die hoogten en ruimten! Het is alles van een bovennatuurlijke pracht. Men waant zich op een andere wereld. Ik heb in Indië bergen bestegen, vulkanen gezien vele malen, ook elders, maar hier! Dit is bijna niet te dragen!

De vorige week liep ik nog in de vlakke hollandse polders en nu ontzaglijk, adembeklemmend! Hier hebben kobolden en berggeesten in vroegere eeuwen een wild, gigantisch spel gespeeld.

Ineens achter oude cypressen en paraplu-bomen zie ik in de zee twee kleine eilanden opdoemen. Ze liggen, fijn van plastiek, als te zweven in het luchtruim. De Galli-, de Sirenen-eilanden, waar Homerus zijn Odysseus heenvoert. Ze liggen daar zo irreal, als verloren in deze blauwe wereld. Een beroemde Russische danser, Nyinsky, heeft deze eilanden gekocht en er een fantastische, witte villa op gebouwd, met trappen en poorten en koepels. Prachtig als een sprookje.

Uren heb ik daar gewandeld langs alle kronkelingen en wendingen van de weg, die geheel langs de flanken der bergruggen gebouwd is. Een tocht om nooit te vergeten!

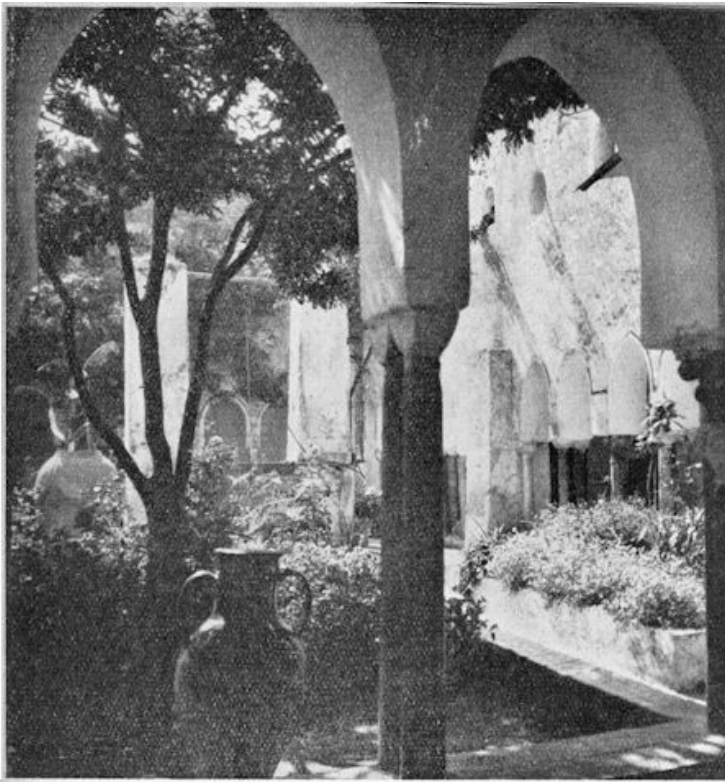
Plotseling zie ik bij een nieuwe kromming, in een bergspleet een dorp liggen. Schilderachtig gebouwd tegen de helling der bergen. De huizen zijn, merkwaardig, geheel in Moorse stijl gebouwd. Men denkt een Afri-

kaans dorp voor zich te zien, witgepleisterd, kubistisch met vlakgewelfde koepeldaken, zoals ik ze in Tunis en Algiers heb gezien. Saraceense zeeroovers hebben eeuwen geleden hier hun veilige schuilplaats gezocht, ontoegankelijk als een arendsnest hangend tussen bergkloven en zee. Saraceens zijn de bouwwerken, de oude waterwerken, Saraceens de prachtige kerk. Het is het meest-Afrikaanse dorp in Europa: Positano (naar de naam van de Griekse zee-god Poseidon), een vissersplaats, waar ik enkele dagen bleef. Daarna, op een vroege morgen, stapte ik op een motorboot, die de verbinding onderhield tussen al deze kustplaatsen, en reisde langs de rotsenkust naar Amalfi.

Amalfi! Daar wàs het dan! Het schilderij! Maar nòg mooier! O ja, nog véél mooier. 'n Levend Amalfi, met boten die af en aan voeren, met huizen waar levende mensen wonen. Geen verstild beeld meer, maar tintelend van leven! Ramen staan open, waaruit bonte, kleurige kleren hangen te drogen. Palmen met lange, als geknipte bladeren, waaiërend in het licht. Mensen, donkere mensen, als bronzen goden, gaan langs de zee. Daar wàs het nu, Amalfi! Het schilderij was dus geen fantasie geweest van een kleurenverliefde dromer, geen verlangen naar een mooiere, gelukkigere wereld. Neen, het bestaat! Het doemt daar op voor je verwonderde ogen, zo feestelijk, zo stralend in zuidelijke zonneschijn, zo geloofwaardig!

We gaan Amalfi (de Amerikanen zeggen Emmelfi) binnen. Langzaam wandelen door de nauwe pittoreske straten, ogen wijd-open! Tegen de grijze huizen de jubelende kleuren van bloemen en vruchten in de zon. Stegen door met honderden trappen en stoepen en portalen, duister soms, arm en vervuild dikwijls, maar mooi! Overal mensen, overal leven! Overal moeders met kinderen, overal mannen, vrolijk, hun werk doend, of in dolcefarniente (zalig nietsdoen) gehurkt in de zon. De eigenlijke stad Amalfi is oud; ineengestorte huizen zie ik staan, ineengevallen poorten en muren. Maar ook deze zijn mooi. Zoals een stokoude wilg in Holland mooi kan zijn. Overal groeien tussen de stenen bloemen, rode en witte sterrebloemen. Men noemt dat onkruid; maar hoe mooi kan onkruid zijn! Groene hagedissen ritselen waterflug voor je voeten weg, als bij ons de kikkers met tientallen wegspringen langs de boerensloot.

En dan de pleinen! Van die gezellige, kleine, ingebouwde pleinen met een standbeeld of

Paradijsklooster.

waterfontein middenin waarop heiligenfiguren of allegorische voorstellingen in brons of marmer. 's Avonds zijn deze ruimten de verzamelpunten van de bevolking. Dan legt men zijn arbeid neer en gaat daar een babbeltje maken met vrienden en kennissen. Moeders met slapende baby's zitten te praten, de andere kinderen spelen rustig aan haar voeten. Om elf uur zitten ze er nog soms. De mannen staan bij elkaar, rokend, schertsend, tussen hen in een omvlochten fles *Vino Rosso* of *Vino Bianca* (Rode of Witte Italiaanse landwijn), waaruit ieder zich telkens een glas volschenkt. Een zacht gemurmur hangt in de stille avond over het plein, van gelukkige mensen, die van 't leven houden.

Aan de kade is het ook nog druk. Daar staan bij het mooie kleine parkje met zijn hoge avondlijke palmen rondom het ritzelende fonteinje, de *carossa's*, kleine rijuigjes, die men hier overal vindt, met koetsiers, die lui languit te slapen liggen over de bok. Daar zijn ook de vissers en dorpelingen, die in de late schemering nog een visje pogen te vangen, met lange hengels vanaf de hoge balustrade. De fleurig-uitziende winkels hebben geen vastgesteld sluitingsuur, om twaalf uur zag ik ze soms nog open. De lampen gaan nu overal in de huizen aan en men ziet de prachtige stad tegen de blauwe bergen met duizend lichtjes getooid. Langs het water branden ze, vandaar kruipen ze tegen de hoogten op, als de vele vuurvliegjes die hier hun onzeker groen lichtje door de nacht dragen. . . . Op de zee weerkaatsen de lampen der vissers, met lange trillendgouden strepen. De avond is zacht en mild, men kan niet denken aan slapen-gaan. De branding ruist zijn nachtmelodie, de boomblaren be-

wegen stil. De mensen wensen elkander *buona-sera* (goeden avond) en gaan naar huis. Wat is dit alles wondermooi en goed.

's Morgens weer vroeg de stad in, waar de ochtendzon de huizen dieper kleurt. De vissersboten komen terug met hun vangst van de nacht, de zee is zilvergrijs-moiré. Alles is druk bezig. De winkels en stalletjes zijn weer (of nog) open, versgeplukte bloemen en vruchten staan gereed om van eigenaar te verwisselen. De bedrijvige marktdrukke wekt de indruk al uren te duren. En het is nog zo vroeg in de ochtend. Gisterenavond was men zo laat nog in de weer. Slaapt men hier dan niet? Gaat alles maar door? Wanneer zijn de bloemen dan wel geplukt en de verse vruchten? En de natte vissen gevangen, die de visvrouw uitgestald heeft zomaar op de stenen in een hoek van het plein? En wanneer is de jongen ontwaakt die daar monter en fris met een tak de vliegen wegjaagt? Het is me een raadsel. Dit is me trouwens elders in Italië ook al opgevallen. De schoenmaker repareert zijn sandalen voor zijn huis nu de zon nog niet warm is. Hij rookt een sigaret en een jonge vrouw zoogt haar baby, terwijl ze met haar linkerhand een waaiertje doet aangloeien, waarop wat eten. Een jongeman gaat met zijn ezel de bergen in, citroenen (*limone*) plukken. Een groentevrouw vent met artisjokken, salade, asperges, tomaten, kleine aardappelen, uien en witte kalebasen, die ze alle draagt in een grote platte mand op het hoofd. Ergens naast een marmeren fonteinje staan heerlijke bloemen te koop, fris, diep van kleur, rozen, geraniums, leliën, gele margrietten. Een jonge vrouw met een rode doek om haar hoofd staat er lachend bij. Kinderen neuriën een wijsje, poesjes spelen in de zon. Een schilderij is Amalfi, een vertraagde film van het zuidelijke leven.

Langs de zee staan de winkeliers voor hun bazars. Uitnodigend met drukke gesticulaties willen ze je binnenloodsen, waar je altijd véél te duur betaalt. Ze verstaan de kunst je zo beminnelijk te bedotten, dat je er toch niet boos om wordt. De *carossa-koetsiers* willen je persé in Positano of Ravello of Salerno hebben, maar ook deze laten den argeloze met een staal gezicht het driedubbele van de gewone vrachtprijs betalen. Dat moet zeker al die „ledige“ uren goedmaken, als mijnheer te slapen ligt in de zon. Ja, *carossa-koetsier-zijn* is een zwaar werk! Souvenirverkopers lopen je achterna met bloedkoralen

kettingen, kunstig bewerkte schelpen en schildpadden sigarettenkokers. De goedkope eetgelegenheden zijn vol roezemoezige stemmen, de geur van gekookte spaghetti walmt de lage deur uit. Het leven klopt weer. Midden in Amalfi, aan het grootste plein, staat de prachtige dom (Il Duomo) Sant' Andrea, als kostelijk kleinood gevat tussen de kleur der huizen. Deze kerk is inwendig en uitwendig een juweeltje van bouw- en sierkunst. De gevel is versierd met duizenden kleurige steentjes, glas en email, die saamgevoegd werden met oneindig geduld en hoge kunstzin tot één heerlijk mozaïek. Wonderbaar zijn de oriëntalische versieringen en afbeeldingen, rijk de arkaden en friezen. De morgenzon doet het alles fonkelen en tintelen van blauw en goud en geel en wit tot één wonder van schoonheid. De violette schemer onder de loggia's en galerijen geeft het geheel diepte en relief. En daarvóór, vanaf het lage plein de zeer hoge marmeren trap, die naar dit godshuis voert. Een ko-

ninklijke brede trap. Men verwacht elk ogenblik dat haastige dienaars een roodfluwelen looper daarover zullen uitrollen, waar de voeten zullen gaan van een Oosterse prinses, die ter kerke gaat met haar schitterend gevolg van donkere zonen der woestijn.

Zelden heb ik mooier kathedraal gezien. Met wat een kunstzinnige liefde is dit alles tot een fraai geheel gewrocht. Langzaam gaan we de trappen op, dichterbij naderen we het gebouw met daarachter de bruine bergen. De schemer van de loggia door, waar de muren beschilderd zijn met bijbelse taferelen: Jezus predikend aan de zee en slapend in de vissersboot tijdens de storm, beelden die zeker spreken zullen tot deze vissers en kustbewoners. We gaan stil de bronzen deuren binnen. Niet zo ongegeneerd hard stappen als de gevoelloze toeristen doen, die luid langs de marmeren vloeren gaan en lachend te praten staan voor de serene pracht van dit godshuis! Neen, eerbiedig, in de schaduw, zetten we ons neer bij biddende mensen, armen, die met grote ernst naar omhoog zien, waar de heiligenfiguren schemerig verlicht worden door vele kaarsen. De beelden staan daar op een heuvel van bloemen, van witte rozen en leliën in overvloed. En daartussen de hoge ranke witte kaarsen, die alle huiverende, gouden vlammetjes dragen in deze stilte. De sterke geur van verse bloemen hangt zwoel in dit gebouw. We gaan na lange tijd de dom weer uit en zien de toren daarnaast, hoog, uitgesproken Moors van stijl met groen geglazeerde bogen tegen de witte top.

De volgende dagen werden besteed o.a. aan de bezichtiging van het stille, zeer mooie Paradijs-klooster met zijn galerijen rondom rustige binnenhoven, waar fonteinen murmelen en cacteeën bloeien. En natuurlijk het kleine museum en de beroemde Tafelen van Amalfi (Tavole Amalfitane), die nog algemeen erkend worden. Ravello werd bezichtigd, de oude schilderachtige stad in de bergen met zijn riante vergezichten en kloostertuinen.

Hoe gelukkig zijn we verder gereisd, de kusten langs naar Capri — het schoonste eiland der wereld. Hoe is dit alles één feestelijke rij van dagen, ginds tussen bergen en bloemen, zee en zon. De wereld is schoon, in duizend variaties biedt zij het overdadig den mens die er op uit trekt, er naar zoeken gaat, omdat hij er niet buiten kan. Omdat er in het leven toch zoveel anders moet zijn dan datgene wat het moeilijk maakt en klein en arm.

